

KÖZÖSSÉG, TÉR, MŰVÉSZET – A MINDENTBELEHELY PROJEKT KURÁTORAIVAL, ERŐSS NIKOLETTTEL & LÁZÁR ESZTERREL KINTER ALEXANDRA BESZÉLGETETT

Interjú

2025-06-25

Kinter Alexandra

A Mindentbelehely projekt a 2025-ös OFF-Biennále keretében valósult meg a budapesti Kálvária téren. A spanyol Recetas Urbanas kollektíva vezetésével, Lázár Eszter, Erőss Nikolett és Kálmán Rita kurátori munkája nyomán létrejött közösségi építkezés túlmutat a hagyományos várostervezési és művészeti modelleken - olyan interdiszciplináris kezdeményezés, amelyben a közösségi részvétel, a fizikai téralkotás és a társadalmi párbeszéd nemcsak eszköz, hanem maga a mű.

A közösségi művészet (community art, socially engaged art, social practice art) az elmúlt 20–30 évben fokozatosan vált globálisan elismert irányzattá – különösen az olyan városi és társadalmi környezetekben, ahol a művészet célja nem a reprezentáció, hanem a társadalmi változás előidézése. Németországból, Hollandiából vagy az Egyesült Királyságból számos nemzetközileg is releváns témafelvetéssel találkozhatunk.

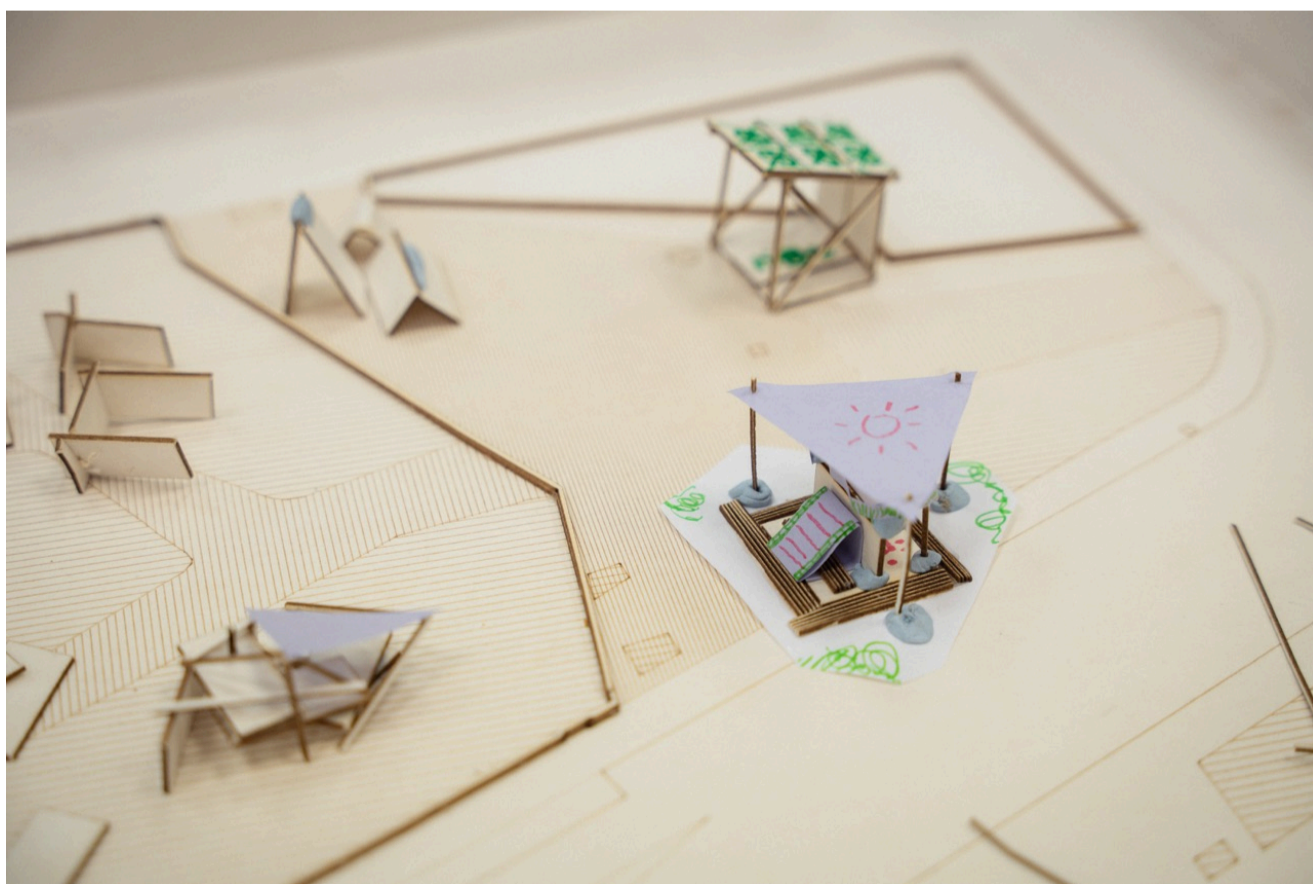
A Liverpoolban indult Assemble Studio építészeti kollektíva Granby Four Streets projektje a lakhatási válság közösségi válaszait kutatja s értelmezi át a kortárs építészet társadalmi szerepét. A berlini Raumlabor kollektíva egyik legjelentősebb projektje a Floating University Berlin, amely 2018 tavaszán indult a berlini Tempelhof repülőtér esővízgyűjtő medencéjében. A projekt során, amelyet 3 évvel később a Velencei Biennálén is bemutattak, a teret egy „offshore kampuszá” alakították át, ahol különböző szakmák, egyetemek és civil szereplők közösen kísérleteztek a jövő városának fogalmaival. A fizikai tér itt is csak a kerete volt annak az interaktív és demokratikus tanulási folyamatnak, amely új normákat állított fel a városi közösségi terek használatára. A kollektíva az utópisztikusnak tűnő installációival a városi tér újragondolása mellett közösségi élményekre invitál: arra ösztönzi mind a helyi, mind a nemzetközi közönséget, hogy felfedezzék az esővízgyűjtő medencét és a kampuszt, valamint részt vegyenek workshopokon, előadásokon, szemináriumokon, beszélgetéseken, koncerteken és előadásokon.

Míg a Floating University egy inkább városi peremre írt kísérleti manifesztum, az OFF Biennálé Mindentbelehelye egy szociális kihívásokkal küzdő, belvárosi térbe próbál új közösségi jelentést írni. Mindkét esetben kulcsszerep jut a résztvevők bevonásának, a funkciók együtt kitalálásának, és annak, hogy a városi tér ne pusztán használati, hanem formálható társadalmi konstrukció legyen.

A Mindentbelehely nem illeszkedik a hagyományos művészeti terek logikájába. Ti hogyan viszonyultok ahhoz a kérdéshez, hogy ez építészeti vagy művészeti projekt? Kérdés-e ez egyáltalán a számotokra, vagy inkább cselekvési térként gondoltok rá?

Eröss Nikolett: Őszintén szólva, nem innen közelítettük meg a kérdést. Nem a művészeti terek logikájába akartunk illeszkedni, sokkal inkább a közterekébe. És még abban sem vagyok biztos, hogy azok logikáját kiismertük. A Kálvária tér egy vegyes funkciójú tér, nagy átmenő forgalommal, foltszerű pihenőkkel, amelyek olyan kialakításúak, hogy nem igazán hívnak maradásra. Közösségi aktivitásra meg még kevésbé. Frontálisan egymás felé fordított székek, sorban álló padok, ez nem az az elrendezés, ahol többedmagaddal időt töltenél. Egy olyan művészeti intervenciót terveztünk, amely helyiekkel, kiemelten pedig helyi civil szervezetekkel együtt gondolkodik arról, hogy mi hiányzik a térről. Az előzetes beszélgetések, workshopok során az derült ki, hogy leginkább a találkozóhely funkció nincs betöltve, ezért indultunk ebbe az irányba.

Mi inspirálta a „Mindentbelehely” projekt elindítását, hogyan illeszkedik az OFF-Biennálé 2025 központi témájához, a biztonsághoz? Voltak olyan konkrét alkotások vagy projektek, amiket előképnek tekintetek?

E.N.: A köztéren különösen élesen vetődik fel a biztonság kérdése: ami valakinek a biztonságot jelenti, az másnak korlátozást, nagyon sok különböző szempont kerül itt szembe egymással. A kerítések és tiltótáblák jelentenek a biztonságot? Vagy az, ha megtanulunk együtt lenni, akár közösségalkotás nélkül is? Az építmény távolról asszociál a házra, ami kapcsolódik a biztonsághoz, ugyanakkor kevesebb határt jelöl ki. Falai nincsenek, átjárható, invitáló, így azt kommunikálja, hogy a biztonság nem feltétlenül az elzárkózásban található meg.

Recetas Urbanas: Jumping in Hanoi (The Everything Bridge), documenta fifteen, Ahoi Boathouse, Kassel, 2022, photo: Frank Sperling

Lázár Eszter: A 2022-es documenta tapasztalatai után – amikor alkalmunk volt Kasselben együtt dolgozni a Recetas Urbanassal – szeretnénk volna Budapesten is bemutatni ezt a kollektívát. Németországban általános iskolásokkal dolgoztunk együtt, akik egy játszótéri elemekkel kiegészített, csónakházon átívelő hidat (Mindenhid / Allesbrücke) építettek. Budapesten olyan helyszínt, de mindenekelőtt együttműködő szervezetet, szervezeteket kerestünk, akik nyitottak egy közös építésre. A Recetas a hiányból inspirálódik: azt építi meg, amire egy adott közösségnek szüksége van.

Hogyan jött létre az együttműködés a Recetas Urbanas kollektívával? A 2022-es kasseli documenta fifteen-en az OFF-Biennále az úgynevezett lumbung közösség tagja volt. Azaz nemcsak kiállító, de a rendezvény fő kurátor csoportja, a Jakarta-i ruangrupa művészcsoport által meghívott társkurátor, szervező. Ahogy említették, már a documentára is az OFF-Biennále felkérésére érkezett meg a Recetas Urbanas. Mesélnétek ennek a háttéréről? Hogy került a RU a látómezőtökbe? Kasselben már felmerült a jövőbeli kooperáció ötlete?

L.E.: Ismertük már korábban a Recetas munkáit, de csak projektleírásokból, személyesen nem találkoztunk velük korábban. Az ő meghívásuk Kasselbe egy régi vágyunk beteljesülése volt, hiszen a documenta előtt nem dolgoztunk olyan produkciós és anyagi szempontból egyaránt nagyléptékű projekten, hogy meg tudtuk volna hívni a Recetast egy új munka megvalósítására. Ugyanakkor a Recetas tökéletesen illeszkedett az OFF kasseli játszótér-tematikájba, másrészt a lumbung, erőforrás-megosztáson és közösségiségen alapuló koncepciójába is. A documenta keretében egy interaktív, közösségi alapú művészeti teret építettünk fel: volt itt lakókocsi, házikó, folyón lebegő kert. A kiinduló kérdés az volt, hogy hogyan írhatóak át a játszótéren a gyerekektől is elvárt szabályok, miközben azokat kerestük azokat a lehetőséget is, hogy új társadalmi relációk létrehozásával kísérletezzünk játék közben.

E.N.: Kasselből eredt az elképzelés, hogy itthon is dolgozzunk ezzel a csoporttal, mert úgy éreztük, az ilyen köztéri intervencióknak itthon különösen nagy tétje, gazdag jelentése van. Korlátozottan használjuk a köztereinket, erős kontroll alatt, kijelölt útvonalakon és cselekvésmódok által. Az meg, hogy a köztéren történt változtatások közösségi folyamatok eredményei legyenek, még távol van, még ha ismerünk is ilyen kezdeményezéseket.

A Recetas Urbanas kollektíva számos projektet valósított meg, amelyek célja a közösségi részvétel erősítése és a városi terek demokratikusabbá tétele. Hogyan illeszkedik a „Mindentbelehely” ezen projektek sorába, és miben különbözik tőlük? Mi volt a Recetas számára ebben a projektben az új elem a saját tevékenységük kapcsán?

E.N.: A Recetas praxisában két fő irány különböztethető meg. Egyrészt vannak azok az esetek, amikor egy adott közösség kéri fel őket: itt általában valamilyen nehézségből, hiányból indulnak ki, közösen keresnek megoldást. A másik esetben, ritkábban, valamilyen művészeti intézmény hívja meg őket, ez kevésbé organikus út, de nagyobb láthatóságú. A mi esetünk inkább ez utóbbihoz hasonló, jobban tervezett, időben korlátozottabb, amennyiben másként illeszkedik az építmény a köztérbe, és nemcsak a hely hiányaihoz, de egy tágabb kontextushoz - itt a biennáléhoz - is kapcsolódik.

L.E.: A documenta előkészületi fázisában a gyerekekkel folytatott, több héten át tartó közös munkát a Recetas állandó és ideiglenes tagjai szervezték meg, ami egy sokkal intenzívebb együttlétet eredményezett. A workshopokat gyakorlatilag beépítették az órarendbe, így délutánonként az iskolában folytak a tervezési és az előkészületi munkák. Budapesten négy alkalommal tartottunk előkészítő workshopokat, leginkább munkaidőben. Sokan időhiány miatt sem tudtak velünk maradni. Kasselben az egyes produkciókhoz szükséges (másodlagosan felhasznált) anyagokat a documentának egy erre szakosodott csapata egy hatalmas raktárban gyűjtötte, onnan lehetett szemezgetni, attól függően, hogy kinek, mire volt szükséges (egy secondhand - lumbung volt ez tulajdonképpen). Az OFF kapacitását és infrastruktúráját nem lehet a kassellel összehasonlítani.

A Recetas évtizedek óta következetesen alkalmazza az ún. Recetas-módszert, amelynek receptje a következő: az adott közösséggel nemcsak együtt terveznek, hanem együtt is építenek. Azt az elvet vallja, hogy szaktudás nélkül is van helyed a csapatban. A műhelymunka során a részletek kidolgozása az önkéntesekkel együtt történik, a folyamat nagy részben spontaneitáson alapul. A Recetas javaslatokat tesz és nem egymásra épülő, visszafordíthatatlan folyamatokban gondolkodik, ahogy azt az építészekről elvárjuk. Az újdonság a budapesti esetben az volt, hogy most nem egy közösséggel vagy szervezettel, hanem többel dolgoztunk együtt (Artemisszió Alapítvány / Mira Ház, FiDo Ifjúsági Központ, Gólya / Szomszédságból Közösséget, Második Esély Sportegyesület / Utcafoci, Moravcsik Alapítvány, Nem Adom Fel Alapítvány, UCCU Alapítvány, Vajda Péter Közösségi Kert). Ez nekünk mindenképpen, de talán a Recetasnak is kihívás volt.

Az volt a célunk, hogy minél több embert elérjünk, és abban bízunk, hogy a szervezetek vezetőinek meghívásával, akik majd behívják a saját köreiket, nagy elérésünk lesz. Ez az egyre bővülő együttműködői kör minden részvételi, közösségi építészeti projektszervező álma. Ez azonban több okból kifolyólag nem tudott megvalósulni. Ennek az említett közös nevezőnek a megtalálása sem volt egyszerű. A több szervezet bevonása azt jelenti, hogy különböző ötletek, elképzelések születhetnek arra vonatkozóan, hogy mi legyen a Kálvária téren. Mindenki kicsit mást szeretett volna, de persze voltak közös metszetek: a terv és aztán ami létrejött, erre a legkisebb közös többszörösre fókuszált.

A Recetas Urbanas működésével sokszor nem is építészeti, de társadalmi, jogi témákat vizsgál. Az alkotóknak célja, hogy kérdéssé tegyék a formális várostervezés és engedélyezés logikáját, és rámutassanak arra, hogy a jogi keretek gyakran nem szolgálják a közösségi érdekeket. Santiago Cirugeda, a kollektíva alapítója, annak érdekében, hogy saját lakásához kapcsolódó erkélyt építhessen egy graffitit fújt a házfalra, majd engedélyt kért állványzat megépítésére a graffiti eltávolításához. Az eképp engedélyezett állványzattól készült el maga az erkély, immár legálisan. Szempontotok volt ezeknek az illegális stratégiáknak a megjelenítése és a jogbiztonság kontra közösségi érdek tudatos témává tétele a kuratori tevékenységek során?

E.N.: Ez a fajta határfeszítés inkább a RU spanyolországi projektjeire igaz, ott, ahol maguk is a közegbe ágyazódnak, ahol jól ismerik a rendszer működését és valóban néha meglehetősen pimasz módon világítanak rá a következtetlenségekre, vagy kerülik meg azokat. Magyarországon ez a megközelítésmód valószínűleg elkaszálna volna a projektet már annak egy korai fázisában. Itthon olyan messziről indulunk a közösségi tervezés gyakorlatában, hogy hasznosabbnak tűnt együttműködni egy olyan, egyébként meglehetősen rugalmas és nyitott önkormányzattal, mint amilyen a józsefvárosi. Nekünk az volt a célunk, hogy építhessünk, nem az, hogy egy kevés referenciával rendelkező művészeti munkamódszert eszközként használjunk a hatalom visszásságainak felmutatására. Azonkívül nem vagyunk helyiek, nem akartunk mások kárára szabadságharcot vívni, amikor épp nyitottságot találtunk a kerületben az együttműködésre. Van úgy, hogy működik a legális út, de van hogy nem, akkor jön a kreatív útkeresés.

L.E.: A közösségi építés folyamatosan alakul, a terveket sokszor felülírja például, ha más típusú, méretű anyagot találunk (vagy vásárolunk), vagy, ha éppen valaki bedob egy új ötletet. A véletlenek és az újratervezések kötelező elemek a RU-nál. Az engedélyek beszerzéséhez, ahogy a Kálvária téri Mindentbelehely esetében is konkrét tervekre volt szükség, amivel persze nem

rendelkeztünk. Leadtunk azért egy tervet, amit az RU együtt készített el egy budapesti építésszel, Lassú Péterrel, valamint Madarász Gergellyel, akiket már az elején bevontunk a projektbe.

A kasseli és budapesti tapasztalatok tükrében hogyan látjátok a közösségi művészeti munkák és részvételi építészeti projektek kontextusfüggő természetét? Mit tanultatok abból, hogy míg Kasselben egy homogénebb közeg hosszabb távú bevonódása vált lehetővé, addig Budapesten sokszereplős, fragmentált hálózatot kellett volna működtetni – és milyen újraértelmezésre késztet ez a „közösség” fogalmával kapcsolatban a gyakorlatban?

L.E.: Nagy energiákat fektettünk abba, hogy minél több civil szervezetet bevonjuk, és szerintem ez részben sikerült is: különböző, a kerületben is aktív civilek csatlakoztak, de illúzió volt azt gondolni, hogy mindenki olyan energiákkal és elköteleződéssel tud végig velünk tartani, ami az OFF-nál, mint a projekt kezdeményezőnél nem volt kérdés. De voltak, akik velünk maradtak, és ne felejtsük el az építési fázishoz csatlakozó, vissza-visszatérő lelkes fiatalokat.

E.N.: Itthon drámai módon szembesültünk újra azzal, hogy milyen nehéz helyzetben vannak a civil szervezetek, milyen szerény forrásokból próbálnak hatalmas hiányokat betölteni. Senki nem tud olyasmibe investálni, aminek a megtérülése nem kiszámítható vagy kézzel fogható, esetleg nem vág teljesen egybe a tevékenységével. A mi elképzelésünk éppen a civilek közötti kapcsolatteremtés volt, ami csak igen korlátozottan tudott megvalósulni, hiszem mindenki a fennmaradásért küzd, végtelenül hajsolt életet él, nagyon kevés extra kapacitással. Ezt nem jól mértük fel, annak ellenére sem, hogy magunk is ezt a valóságot éljük.

A Recetas Urbanas általában hosszú ideig együtt él a projekttel, az azon dolgozókkal, benne érintettekkel. Együtt főznek, esznek, zenélnek, mintezt ott, a helyszínen. Ez nagyon jól tesz az építmény és a közösség kapcsolata szempontjából, tulajdonképpen használatba veszik mielőtt még elkészült volna. Ez a mediterrán létmód itt nem működött, és nemcsak azért, mert nálunk más az időjárás, de azért is, mert nem egy közösség alkotta a projekt magját, hanem inkább kapcsolódások lehetősége. Na, lehetőségekkel pedig nem tudsz együtt főzni.

Milyen közösségi funkciókat tölt be jelenleg a Mindentbelehely, hogyan alakultak ki ezek a közös tervezés során, és milyen tapasztalataitok vannak eddig a programok működéséről? Kurátorként milyen kihívásokkal és lehetőségekkel szembesültetek egy szociálisan sokszínű, de problémákkal terhelt közegben, és ezek miként befolyásolták a projekt irányát – például sikerült-e bevonni helyi szakmai partnereket, mint pl. a Kék Pont?

E.N.: Alapvetően egy találkozóhelyet szerettünk volna létrehozni, ahol a kerület ezen részének meglehetősen különböző háttérű lakossága és az erre járók is megállhatnak, megpihenhetnek, időt töltenek. Csökkenteni szerettük volna az emberek közötti távolságot, a szeparációt, ami már egy bő hónap után is némiképp naiv vállalásnak tűnik, de enélkül valószínűleg nem fogtunk volna bele. Nem akartuk „megjavítani” a teret, ez nagyon fontos. A Kálvária egy nehéz közeg, számosan vannak itt drog- és

alkoholproblémákkal élők, egzisztenciálisan végtelenül kiszolgáltatott emberek, akiknek a jelenléte sok helyi lakost is irritál. Ez sokkal inkább meghatározza a teret, mint a kerület ismert multietnikussága. Ezekben a konfliktusokban mi nem akartunk állást foglalni, aki jelen volt eddig a téren, az a mi projektünk közben és után is jelen lesz, mi érkezünk később, és célunk nem egy térszelet kihatása az egészből. Nem a város más részein élőket akartuk ide áthívni, az eleve itt élőkre gondoltunk a varróworkshop, az ADHD fonó vagy a zenei események szervezésekor. Az látható, hogy azok a programok működnek jobban, amelyeket helyiek kezdeményeztek és valósítottak meg, amelyek már be vannak csatornázva a helyi közegbe. Különben nagyon hosszú idő kell ahhoz, hogy egy ilyen helyszín "helyként" tudjon funkcionálni. Idő és folyamatos jelenlét - és akkor működik.

Milyen terveitek vannak a „Mindentbelehely” hosszú távú fenntartására és a közösségi programok folytatására?

E.N: Jelenleg a FiDO közösségi térrel egyeztetünk a továbbiakról. Ez egy önkormányzati ifjúsági központ a Koltói Anna téren. Remek programokat visznek nagyon odaszánt emberek, ők jelen voltak a projektben az elejétől, most úgy tervezzük, hogy ott állítjuk fel ősztől, így a FiDo programjaihoz is kapcsolódhat a továbbiakban, de mivel továbbra is köztéren kap helyet, így szabadon használható bárkinek.

Kurátorként számtalan projektet vittetek már. Ennek a több hónapig tartó tervezésnek, építésnek mi a konzekvenciája számotokra- egyéni és művészeti szinten? Kurátorként, projektvezetőként ti milyen tanulságokat vontok le a Mindentbelehelyről, mint köztéri intervencióról?

E.N.: Szükségszerű, hogy sokféle kérdésre várunk magunk is választ egy ilyen projektben, de mindenképpen érdemes szűkebb fókusszal dolgozni, több időt szánni az előkészítésre (itt a projekt folyamat bő egy éve indult), és jobban jelen lenni a közegben. Ez mind olyan, amit magunk is tudtunk, de eszerint dolgozni nehéz, mert olyan szigorúságot és következetességet vár el, amelyet nagyon könnyen eltérít a számos felmerülő lehetőség, kétely, megtorpanás. Kurátorként nem vagyunk felvértezve egy csomó tudással és tapasztalattal, amelyek egy ilyen sűrű közegben hasznosak lehetnének, ami nem baj, csak akkor ne akarjunk mindent. Lassabban kellene élni, figyelmesebben, elidőzve a részleteken. Ezt már számtalanszor megállapítottuk, ideje újra megpróbálni.

L.E: Sok kérdéssel és dilemmával fogtunk bele a projektbe. Mi egy művészeti szervezet vagyunk, és bár nem ez volt az első részvételi projekt az OFF életében, talán ezzel léptünk ki leginkább a komfortzónánkból. Nem vagyunk urbanisták, építészek vagy szociológusok. Nem járunk nap mint nap a Kálvária tér környékén, pedig a helyismeret elengedhetetlen ahhoz, ha a térhasználatból és hiány tapasztalatából kiindulón tervezünk. Nagy energiákat fektettünk abba, hogy minél több civil szervezetet bevonjunk, és szerintem ez részben sikerült is: különböző, a kerületben is aktív civilek csatlakoztak, de illúzió volt azt gondolni, hogy mindenki olyan energiákkal és elköteleződéssel tud végig velünk tartani, ami az OFF-nál mint kezdeményezőnél alap volt. Volt azért erre is példa, különösen a konkrét építéshez csatlakoztak lelkes fiatalok.

[Adatkezelés](#)
[Szerzőinknek](#)
[Hirdetőinknek](#)
[Impresszum](#)

© 2019 Artmagazin - Minden jog fenntartva.